

Poštnina plačana v gotovini.

SLOVENSKI UČITELJ

**PEDAGOŠKA REVIIJA IN GLASILO
SLOMŠKOVE DRUŽBE V LJUBLJANI**

LETNIK XXVIII.

ŠTEV. 10-12

1927

„Slovenski Učitelj“ izhaja sredi vsakega meseca. - Uredništvo (Fort. Lužar) je v Ljubljani, Glinška ulica, vrtna kolonija. Upravništvo je v Ljubljani, Jenkova ul. št. 6. - Naročnina znaša 40 dinarjev. - Naročnina za Italijo je 10 lir. - Članke in dopise sprejema uredništvo, reklamacije in naročnino pa upravništvo. - Izdajatelj in odgovorni urednik: Fortunat Lužar. - Za Jugoslovansko tiskarno v Ljubljani: Karel Čeč.

Vsebinska v štev. 10.-12.: Delovna občestva in državljanska vzgoja. Dr. Jože Jeraj. - Naša šolska zakonodaja z ozirom na versko vzgojo. Dr. L. Sušnik. - Miselnost in značaj. Pero Horn. - Iz šolskega izkustva. - Kulturni pregled. - Književni pregled. - Zapiski.

Glasbena priloga 9. Mrak. 10. Srce - oltar.

Opomba upravnništva. Današnji številki so priložene položnice št. 11.073, s katerimi je poravnati še neplačano naročnino. Naročniki, ki neredno plačujejo naročnino, so bili letos vzrok, da tudi uprava ni mogla tiskarni plačati računa, zato je bil list oktobra ustavljen ter šele po poravnavi računov zopet prevzet v delo.

Podmladek Rdečega križa, ustanavljanje novih organizacij.

Plemenite naloge in vzvišene ideje Podmladka Rdečega križa so našle simpatije merodajnih prosvetnih krogov po celem svetu. Z njihovim priporočilom in z njihovo pomočjo je pri Podmladku organiziranih okoli deset milijonov učencev raznih šol. V tem impozantnem številu se nahaja tudi šolska mladina naše kraljevine s ca 160.000 člani v 2500 raznih šolah. Vendar je v ljubljanski oblasti organiziranih šele 129 in v mariborski oblasti 78 šol, kar nikakor ne odgovarja številu vseh šol.

Naša organizacija Podmladka Rdečega križa, ki je odobrena in priporočena od ministrstva prosvete, obstoja že pet let, in v teh petih letih je stalno napredovala tako po številu članov kakor po svojih idejah in doseženih rezultatih.

Da bi se to napredovanje nadaljevalo in povečalo, vabimo še druge šole, da pristopijo k naši organizaciji.

Pristop naj se priglasijo oblastnemu odboru v Ljubljani, nakar pošljemo potrebne tiskovine.

Tajnik:
Fran Gabršek, s. r.

Kristusove legende. Spisala Selma Lagerlöf. Prevedla Marija Kmetova. Mohorjeva knjižnica 17. Založila Družba sv. Mohorja, 1927.

Znamenito švedsko pisateljico Selmo Lagerlöf prištevamo k največjim ženam sedanje dobe. Po svojem romanu »Gösta Berling« je brž zaslovela, da so njena dela prevedna v vse večje evropske jezike. Naša Družba sv. Mohorja je poskrbela, da smo dobili tudi Slovenci umotvor te velike pisateljice v svojem jeziku. Pričujejoče »Kristusove legende« so tako lepe in pristržne, da jih moremo vzporejati s samimi »Rožicami sv. Frančiška Asiškega«. Zbirka obsega enajst ljubkih slik, s posebno nežnostjo opisanih zgodb iz Kristusovega življenja, počenši s »Svetom nočjo« in razpredajoč Gospodove poti do konca. Takole piše o sveti noči: »Tedad se je zgodilo, da se je razprostrla po zemlji noč, ki je bila velikega pomena in je bila sveta... Vse zvezde so bile ostale doma in prijazna luna se je obrnila z obrazom od zemlje. Reke so obstale v svojem teku, niti dih vetra se ni zgenil in celo trepetljika ni več drhtela. — Bleščeče se množice srebrnobelih angelčkov so plavale visoko zgoraj v temi. — Nekateri angelčki so imeli v rokah piščali in vijoline, drugi citre in harpe. In peli so tako veselo, kakor se smejejo otroci, in tako brezskrbno, kakor cvrčijo lastovke.« Dvoje legend govori o sveti noči, ena o sv. Treh kraljih, »Vodnjak modrijanov«. Najlepša je ona o »Betlehemskem otročičku«, govoreč o Jezuščku-fantičku in o mrkem rimskem vojščaku. Še in še ti bo zvenela v spominu ta legenda in iznova jo boš prebral. Le na krasnih gobelinih v Vatikanu je tako živo podana smrt nedolžnih otročičev

Delovna občestva in državljanska vzgoja.

Dr. Jože Jeraj.

Dobro družinsko življenje doma je podlaga za državljansko vzgojo. Zelo važno torej je, da zna učitelj etične in vzgojne sile družine izrabiti v prid državljanske vzgoje v šoli. Prizadeval si bo, da napravi šolo za dobro družino, to je smisel občestvene šole.

V tej občestveni šoli pa obstoji nevarnost, da obliči **le preveč v čuvstvih** in samem površnem doživljanju, ki ne prodira do dna ter do notranje obnovitve in preroditve značajev. Kajti šele notranje o b n o v - l j e n i z n a č a j i otrok bodo podlaga državljanski vzgoji in državljanskemu čutu. Važno je zato, da otroci družine dožive ne samo čuvstveno prijetne strani družine, temveč t u d i n e p r i j e t n e, težke in naporne. Država in državljansko življenje ne temelji samo na vznešenih čuvstvih in ugodnostih, temveč zateva od človeka tudi veliko zatajevanja, prenašanja zunanjih in notranjih zaprek in samopremažovanja. Samo čuvstveno vzgojen mlad državljan pozneje v krutostih realnega življenja navadno ne vzdrži. Radi temeljite državljanske vzgoje je torej nujno, da že v šoli najdemo vzgojno sredstvo, ki bo v mladih državljanih izobličilo lastnosti, ki jih bodo **tudi etično** usposobile za težke naloge zatajevanja v državljanskem življenju.

Ni pa boljšega sredstva za etično državljansko vzgojo, kakor je delovno občestvo v šoli. Učitelj mora v svojem razredu ustvariti svobodna delovna občestva, v katerih se učenci samostojno udeležujejo le pod zelo rahlim nadzorstvom učitelja. V njih se nauče sodelovati za skupne cilje znanosti, vere, dobrotelčnosti, pravičnosti, skupnega dela na vrtu, pri rokotvornem poduku, pri skrbi za snago in lepoto šole, pri športnih in zabavnih krožkih itd.

Bistvo takega krožka učencev je, da je organizacija učencev svobodna. Čim manj učitelj v njo neposredno posega, tem bolje, seveda pa mora posredno nad njimi skrbno bdeti. Učenci se prostovoljno združijo k skupnemu delu za isto stvar. Ravno v svobodnem sodelovanju v krožkih tičijo velikanske moralne sile za državljansko vzgojo, ker se v njih vzgajajo vse tiste lastnosti mladine, ki jih rabi za državljansko življenje.

Temelj državljanski zavesti je **prostovoljna podreditev** državljanskim obveznostim in čut odgovornosti v občini, srezu in državi za celokupnost. Zmisel odgovornosti pa se v otroku nikjer tako ne izobliča kakor ravno

v teh delovnih občestvih. Disciplina v razredu je nujna, a velika je razliko med disciplino, ki je prostovoljna in disciplino, ki je diktirana. Vsiljena disciplina nikdar tako globoko ne vpliva in vzgaja kakor prostovoljna. Za prostovoljno disciplino pa se otroke najlažje pridobi ravno v takih delovnih občestvih, ki so pod vodstvom učencev samih.

Dosedaj smo se v naših šolah le preveč bali takih svobodnih organizacij, češ, da tvorijo leglo za razkroj discipline in uspešnega podučevanja v šolah. A nasprotno je res! Ravno taka svobodna delovna občestva in udruženja so sposobna dvigniti bodoči rod in ga usposobiti za moderno demokratično življenje, dočim ga pretirano komandiranje že zgodaj zastrupi in napravlja upornega vsakemu redu. Jedro vzgoje za življenje je ravno tem, da otrok prostovoljno nase prevzame dolžnosti stanu in državljanstva, da vidi v njih nekaj njemu koristnega, ne sovražnega. Kje pa se lažje prepriča otroka v tem, kakor ravno v takih svobodnih delovnih občestvih? Tu vidi praktično, da se uspeh le takrat doseže, ako vsi sodelujejo, se radovoljno podrede skupnemu vodstvu in vsak stori svojo dolžnost. Ako se nekateri upirajo, trpi celo občestvo.

Noben poduk tukaj toliko ne zaleže, kakor praktičen zgled v delovnem občestvu. Otrok izkusi in doživi v takem občestvu dolžnosti in ugodnosti skupnega življenja, lepoto in težkoče discipliniranega življenja v zajednici. Tako prostovoljno sodelovanje v delovnih občestvih v šoli je zato najboljši poduk za poznejše državljansko življenje. Življenje v delovnem občestvu je podoba življenja v državljanskem občestvu. Razlika je le v tem, da je delokrog v državi širši in naloge še bolj težke.

Druge podlaga državljanski zavesti pa je **čut odgovornosti**. Tudi ta čut odgovornosti se najbolj goji v takih svobodnih občestvih. Otrok ne dela v svobodnem občestvu iz strahu pred avtoriteto, ampak zato, ker se zaveda odgovornosti za skupen cilj in skupno nalogo, ki jo zasleduje krožek. Nasproti ukazom in nalogam, ki mu jih stavlja učitelj, je dostikrat le zato tako brezbrizen, ker jih nima za nujne in potrebne zase in za družbo. Ne more najti **logičnega stika** med ukazi in navodili učitelja in potrebami življenja in svoje osebnosti.

V delovnem občestvu pa mu skupno življenje in trenutno obstoječe naloge v njih **nazorno prikazujejo nujnost** določenih opravil in obveznosti, da jih brezpogojno izpolnjuje. Neizpolnjevanje istih se mu v neuspehu takoj razodeva. Tako ga praktično doživljanje sili k temeljiti npravni precizaciji, remeduri nazorov, odpravi predsodkov; otrok se v življenju vzgaja, raste v spoznanju in volji, dnevno dozoreva, raste v državljanu, ki bo kos tudi težjim življenjskim nalogam.

Dosedanja šola je le preveč v ospredje porivala **knjigo in učitelja**, učenca le preveč traktirala samo kot pasivno bitje in mehaničen stroj, ki se more poljubno navijati. Ni torej čudno, da nam je sicer vzgojila

ljudi, ki so znali pisati, brati in računati, **a ne živeti** in socialnega življenja umevati! Ni čuda, da imamo v današnjih prosvetljenih časih vsakršnega napredka, ravno v družabnem, narodnem in državnem življenju vse polno kriz. Saj ljudje »današnje šole« ne poznajo **niti elementarnih pogojev** socialnega sožitja, da ne govorimo o tem, da bi bili zreli za **zapletene naloge** moderne demokratične države.

V interesu države se mora torej našo šolsko metodo remormirati. Šola mora postati v pravem pomenu delovno občestvo, isto, kar je tudi praktično življenje. **Šola je za življenje**, a ne življenje za šolo.

Seveda je delovanje v tej občestveni šoli mnogo težje in zahteva od učitelja mnogo žrtev, posebno na osnovni šoli, kjer so učenci še zelo nerazviti in težko dostopni visokim zahtevam delovnega občestva.

A tudi v osnovni šoli v višjih razredih je mogoče navdušenemu učitelju izvesti delovna občestva. Mi si le preveč domišljujemo, da se moramo vlikati v najmanjše podrobnosti posameznika, nimamo pa dovolj zaupanja v njegovo osebno sposobnost. Ravno na tem zaupanju pa temelji samouprava delovnih občestev.

V nižjih razredih osnovne šole ni mogoče uvajati te metode radi nezrelosti otrok, pač pa se more z uspehom uvajati v višje razrede osnovne šole. Posebna priložnost se nudi pri gospodinjskem poduku za deklice, nadalje pri vrtnem delu, gojenju cvetlic, najbolj pa pri rokotvornem poduku, ki se je tu pa tam že uvedel tudi po naših šolah. Pri rokotvornem poduku se najlažje organizirajo delovna občestva za izvedbo skupnih del in nalog. Seveda bi rabili zato **izobraženih učiteljev**, ki obvladajo vzorno tehnično in pedagoško stran poduka. Veliko prilike se nudi tudi pri skupnih vajah učencev v fiziki, kemiji in biologiji.

Pestalozzi in Natorp smatrata sodelovanje v delovnih občestvih za jedro moralne in družabne vzgoje. Natorp izrecno pravi, da se glavna čednost občestvenega življenja, — pravica, — nauči ravno s tem, da se neposredno udeležujemo občestvenega življenja (pr. Religion innerhalb der Grenzen der Humanität, str. 7).

Kerschensteiner popisuje v svoji knjigi »Begriff der Arbeitsschule«, str. 103 taka samoupravna delovna občestva na ameriških šolah. Za zgled navaja 110. osnovno šolo v vlemestu Newyork. En razred v tej šoli si je dal lastno ustavo in jo uzakonil v posebni »Charter«. V tej listi je predpisanih učencem več državljskih čednosti, n. pr. »biti uljuden in dober do vseh«, »vsega se ogibati, kar ruši pravice in srečo drugih«, »povsod si prizadevati, da se zakoni upoštevajo«, »storiti vse, kar blaginjo šole pospešuje« itd. Za vzdrževanje redu so ustvarili dve razsodišči iz dečkov in deklic. Te nove organizacije so se hitro obnesle in razširile po vseh višjih razredih iste šole. V okolišu šole bivajo vse narodnosti sveta, Angleži, Nemci, Italijani, Irci, Rumuni in Grki, šola se nahaja na najobljudenejšem kraju Newyorka. Naloga šole je, mlade državljane vseh teh različnih narodov med seboj sprijazniti in drug na drugega navezati, iz notranjosti razvijati zmisel za avtoriteto v otrokih

in jim dokazati, da je boljši red nego anarhija. Vsak mlad državljani tega občestva je postal učitelj novo priseljenega tujega otroka. Tako je rastla šolska država na solidnem temelju. Mali državljani so dobri nasproti malim »zločincem«, za kazni samo nočejo z njimi igrati.

Glede uspehov samouprave na tej šoli je izjavila voditeljica Miß Simson: »Prvi pogoj za nje je, da se učitelji v samoupravi direktno ne vmešavajo. Vsaj na zunaj morajo to samoupravo ignorirati. Za svojo osebo se nisem nikdar tekom deset let vtikala v samoupravo, ki je šola spremenila iz nekdanj najslabše v najboljšo v celotnem mestnem okraju.

Kakor v Ameriki bi se dalo tudi v naših šolah v višjih razredih uvesti samoupravna delovna občestva kot najboljšo priznavo za državljansko vzgojo. Seveda bi ta uvedba zahtevala mnogo žrtv od učiteljstva. Učiteljstvo bi se moralo tudi izven šolskega časa pečati z delovnimi občestvi, ker nedostaja časa pri rednem šolskem poduku. A ta čas bi ne bil izgubljen! Imel bi velikanski uspeh v korist mladine in države!

Treba zato samo premagati strah in predsodke pred temi samoupravami učencev. Nekateri so proti njim, ker mislijo, da bodo sposobnejši in vladoželjni učenci dobili nadoblast tudi v delovnih občestvih in slabše terorizirali. To je res! Sposobnejši bodo vodstvo v teh občestvih prevzeli, a to ni nič hudega. Učitelj je tu in mora zato skrbeti, da izvajajo sposobnejši svoje sposobnosti **v prid slabejšim**. Ravno tu se najlažje nauče poznejši voditelji v državnem in javnem življenju, da morajo svoje boljše darove duha in telesa izrabljati **v prid skupnosti**, ne pa v sebične namene. Saj temelji vse državljansko življenje ravno na pravilnem odnosu **med voditelji in podrejenimi**. Kako dobro je, da se mladina že zgodaj vzgaja za obe funkciji državljanskega življenja. Največ kriz današnjega socialnega in političnega življenja izhaja ravno iz dejstva, da nimamo na eni strani vzgojenih požrtvovalnih voditeljev, ki se zavedajo svoje odgovornosti za svoje varovance, na drugi strani pa nimamo tudi ljudi in državljanov, ki bi se **iz notranje zavesti**, da je voditeljstvo in oblast nujna in koristna, podredili svojim voditeljem. Vprašanje demokracije in demokratične vladavine je ozko združeno z vprašanjem, ali bomo znali **vzgojiti nove državljane za voditeljstvo in pa za podrejenost**. Ako tega ne bomo znali, je vsaka **demokratična vladavina nemogoča**. Čez noč se mora spremeniti v kaos ali pa v absolutizem te ali one vrste diktature.

Nedosledno je vsled tega, da še nismo današnje osnovno, srednje in višje šolstvo **reformirali in prilagodili** potrebam nove demokratične dobe. Naša današnja šola, nižja in višja, je še popolnoma plod **fevdalne dobe**, učenjaška šola, ki naj navadne državljane nauči samo računati in čitati, boljše državljane pa za pokorne uradnike. Fevdalna doba in čas absolutističnih vladarjev je že **davno minul**, naše države so dobile čisto nove, demokratične ustave, nič več ne odloča samo vsemogoča beseda deželnega kneza in njegovih ministrov, temveč širše ljudske mase soodlo-

čujejo pri državni upravi v občini, srezu, oblasti in državi. Način vladavine, pojmovanje države, življenje v državi se je danes **do jedra spremenilo**, samo naša šola je ostala nespremenjena. Ves način poduka in vzgajanja se vrši po potrebah bivših fevdalnih in absolutističnih patriarhalnih držav, ves moderni razvoj je šel mimo šole.

Skrajni čas je, da uvidijo tudi naši šolniki, da smo v demokratični dobi in demokratični državi, da treba vzgajati mladino tudi za demokratično državo. V naši birokratični šoli enostranskega vlivanja znanja in dresiranje za poslušnega državljana treba najti novih **oblik vzgoje**, s katerimi bomo že zgodaj v šoli vadili mladega državljana za odgovornostne naloge državljanskega življenja. Vzgoja se ne da vliti v glavo, vzgoja se pridobiva le z vztrajnim vplivanjem, z neprestano vajo. To pa je mogoče le v samoupravnih delovnih občestvih. V njih bo nova mladina praktično že v rani mladosti doživljala vse ugodnosti in trpkosti demokratične države, od dneva do dneva bo dozorevala ob bojih in težkočah delovnih občestev v polne može in državljane. Tako ne bodo več izstopali iz naših šol abstraktni ljudje, dovzetni za realnemu življenju odtujene utopije komunizma in boljševizma, temveč **očičeni, samostojno misleči in trezni državljani**.

Ta nova šola bo šele dala novo v resnici demokratično državo, iz nove občestvene šole bodo izšli ustvaritelji demokratične, ljudske države bodočnosti.

Seveda pa ne smemo pozabiti, da mora samoupravna delovna občestva prešinjati globoka etična resnoba. Ni zastoj poudarjal W. F. Förster v svoji državljanski vzgoji (Politische Ethik u. pol. Pädagogik), da potrebuje mladina poleg delovnih občestev **nravne nege**, globlje inspiracije za značaj, smotrenega čiščenja nravne sodbe. Delovna občestva kaj lahko zabredejo v korporativen egoizem, ki ni nič slabši ko individualen. Zato je nujno, da podredimo vso državljansko vzgojo v delovnih občestvih nravni ideji. Zato Förster izrecno zahteva (Politische Ethik), da usmerimo dušo in vse njeno notranje delovanje po najvišjih in najsvetejših načelih etičnega reda in je podredimo najvišjemu Dcbru. Zato je vsaka globlja državljanska kultura združena tudi **z versko kulturo**.

Naša šolska zakonodaja z ozirom na versko vzgojo.

Dr. L. Sušnik,

Uvod.

Predmet pričujočega poročila ni ravno razveseljiv. Devet let bo že minulo po ustanovitvi Jugoslavije, a novih šolskih okvirnih zakonov še vedno nimamo. Samo na sebi bi to ne bilo še tako čudno, saj so se oz. se

tudi v drugih povojnih državah le počasi in s težavo grade zadevni novi zakoni (Nemčija, Čehoslovaška, Avstrija itd.), a drugod se vršijo res vsestranske predpriprave (debate ob zanimanju in sodelovanju vseh krogov, poskusne uredbe, strokovne in politične razprave itd.) — pri nas pa opazamo vse to le v malem obsegu; vse delo se giblje v ozkih uradnih in vzgojiteljskih krogih, široka javnost in splošno časopisje se nekoliko vzbudi le ob kakem res predrastičnem vladnem načrtu, ki se pojavi čez noč in grozi naenkrat postati zakon, kot n. pr. Pribičevičev načrt pred dvema letoma. Vsi dosednji projekti niso propadli radi tega, ker bi jih bilo odklonilo javno mnenje radi njih neprimernosti, ampak le zato, ker je dotična vlada padla, preden je mogla izglasovati svoj načrt v parlamentu. To je še edina sreča, čeprav ravno vsled tega nimamo mnogo upanja, da bi dobili v doglednem času res vsestransko premišljen in odobran zakon.

V glavnem tedaj lahko rečemo, da veljajo tudi glede verske vzgoje v našem šolstvu v praksi še **p r e d v o j n i z a k o n i** (pri nas avstrijski od 14. maja 1869), v kolikor jih niso spremenile razne uredbe na podlagi vsakokratnih finančnih zakonov. Za nas katoličane pride v poštev posebej še ta težava, da se še vedno ni sklenil **k o n k o r d a t**, ki bo zadeval naravno tudi vprašanje verske vzgoje in zadevnih pravic Cerkve. Iz tega razloga se v dosedanjih načrtih in uredbah javlja dosledno popolno neziranj na znano stališče Cerkve v teh stvareh.

Naša šola je torej še vedno simultanska ali interkonfesionalna, kot pod Avstrijo, t. j. verouk se nahaja v učnem načrtu na čelu ostalih predmetov in se uči ločeno po veroizpovedih, ni pa vsa šola verska ali konfesionalna, da bi bila namreč ves pouk in vsa vzgoja v šoli prežeta versko-nravnih načel — kot se glasi zahteva zavednih katoličanov po vsem svetu.

Temeljni šolski zakoni in načrti.

Za ljudske šole smo doživeli po prevratu že sedem več ali manj oficijelnih načrtov¹; tudi za srednje šole imamo že dolgo načrt, sloneč v glavnem na srbskem zakonu od 4. junija 1912, ki se pa vedno zopet spreminja.²

Ti načrti se v posameznostih razlikujejo, vsi pa so centralistični in verski vzgoji v bistvu po svoji tendenci neprijazni. Odveč bi bilo vse po

¹ 1. Načrt »Prosvetnega odbora« iz profsorskih krogov (gl. »Učiteljski Tovariš« 17. sept. 1919); 2. načrt slovenskega učiteljstva (»Učit. Tovariš« 10. jun. 1920); 3. načrt UJU iz cele države (»Narodna Prosveta« 60. do 71. šte. 1921); 4. načrt načelniški za osnovno šolstvo v ministrstvu prosvete Vl. Radojevića (»Učit. Tov.« 29. dec. 1921); 5. načrt prosv. min. M. Trifunovića od 17. jan. 1924; 6. načrt prosv. min. Sv. Pribičevića od 16. maja 1925 (»Učit. Tovariš« 4. jun. 1925, »Slovenec« 10. jun. 1925); 7. načrt prosv. min. Trifunovića iz l. 1926. (»Učit. Tovariš« 2. dec. 1926).

² 1. Redakcija posebne komisije iz l. 1922. (prim. »Glasnik profsorskega društva« 1. 1922., str. 284 ss., 372 ss., 425 ss., 504 ss.; 2. redakcija prosv. min. Trifunovića od 30. maja 1923 in 3. zadnja redakcija iz novembra 1926 (min. Vukičević) (prim. »Glasnik profsorskega društva« 1. 1927., str. 3 ss.).

vrsti preiskovati, ker so že zastareli — razen zadnjih. Vrh tega so nekateri že radi tega brezpredmetni, ker je bila sprejeta 28. junija 1921 nova ustava^{2a}, katera daje v čl. 16. osnovne smernice glede šolstva, ki so odslej merodajne za vse predloge. Po tem členu je pouk državen in sloni povsod na isti osnovi. »Vse šole morajo dajati moralno vzgojo in razvijati državljansko zavest v duhu narodnega edinstva in verske strpljivosti... Verski pouk se daje po želji roditeljev, odnosno varuhov, ločeno po veroizpovedanjih in v soglasju z njih verskimi načeli... V koliko in ob kakšnih pogojih naj bodo privatne šole in njih posamezne vrste dopuščene, se odredi z zakonom. Vse naprave za izobrazbo so pod državnim nadzorom. Država podpira delo za narodno prosveto.«

Bistveno za nas je določilo o moralni vzgoji, ki se sicer korektno sliši, a ne zadovoljuje, ker je ta pojem preširok in nič opredeljen; moral je več vrst — od lajiške do verskonravne. Zato ta točka ni nikakšna garancija za dobro vzgojo v pozitivnoverskem smislu, ki še ne more škoditi verski strpnosti (Nemčija!). Da se poučuje verouk ločeno po veroizpovedih, je naravno, a z določbo »po želji roditeljev« je omogočena neobveznost verouka za poedince. — Kar se tiče verskih zasebnih šol, jim je določilo, da je pouk državen, samo na sebi že večkrat škodovalo, ker tako dolgo ni obljubljenega zakona, v koliko in kdaj so dovoljene; interpretira se namreč le prelahko in prerado v škodo in oviro zasebnemu šolstvu sploh.

Zasebno versko šolstvo.

Če se ustavimo za hip kar pri privatnem šolstvu, moramo reči sledeče: V praksi se dosedanje zasebne šole še tolerirajo, dasi smo doživeli že več poskusov, da bi se omejile. Zlasti l. 1925. so izšli pod Pribičevičem in Vukičevičem takšni ukrepi. Za začetek šolskega leta 1925. je odredila pri nas šolska uprava, da se mora toliko in toliko že vpisanih in všolanih učenk iz samostanskih šol odtrgati in vpisati v druge šole, češ, da je v slednjih premalo otrok (ukinitev paralelk na osnovnih samostanskih šolah, prestavitve posameznih učiteljic z njih drugam, ustavitve honorarja tudi učiteljicam-redovnicam). Prav tako je takrat izšel kulturnobojni odlok prosv. ministra, da se ukinejo vsi oz. posamezni letniki učiteljskih, ki jih vodijo redovnice, češ, da grozi sicer nadprodukcija kandidatnih-učiteljic (likvidacija zasebnih ženskih učiteljskih, predvsem v Sloveniji, oz. ukinitev pravice javnosti na teh učiteljskih).^{2b} Vsled odpora javnosti se je zadeva še zavrla, ali namen, da se škoduje zasebnim šolam, je bil očitiden. S tem se sklada čl. 3. zadnjega načrta za osnovno šolstvo, ki pravi, da država pripravlja, postavlja in plačuje vse učne moči ljudskih šol, kar bi se lahko izrabljalo proti zasebnim učiteljskim. (Ali in v koliko se ima

^{2a} Prim. Zbirko važnejših novih naredb in odredb za osnovne in meščanske šole ter učiteljskega v Sloveniji. Sestavil Fr. Fink, II. zvezek za l. 1921., Ljubljana 1922. Str. 72 s. Teh zbirke je izšlo do sedaj od leta 1921. šest.

^{2b} Prim. »Slovenec« 11. sept. 1925, 1. in 8. okt. 1925, 1.

sedanja redukcija srednjih šol nanašati i na zasebne, mi ni znano.) Hujše pa je to, da odseva iz dosedanjih načrtov vseskozi trdna volja, da se zasebno šolstvo vseh vrst kar najbolj onemogoči. Tozadevna določila so tako ozkosrčna, stroga in trda, da bi bil po njih obstoj privatnih šol silno otežkočen, ustanavljanje novih pa skoraj izključeno, tako da bi obveljal ves državni monopol na šolo, kot ga nimajo niti najbolj levičarske države. V tej stvari naši načrti čudovito soglašajo in ni dvoma, da obstoji na odločilnih mestih takšna namera, da se zada z novim šolskim zakonom privatnemu šolstvu težak, če ni smrtni udarec in s tem izrine prava verska vzgoja iz šolstva.

Ni potreba tukaj govoriti o upravičenosti in koristnosti zasebne panoge šolstva, tudi ne morem navajati vseh tozadevnih točk iz načrtov, omenim naj le nekaj mest iz zadnjega za o s n o v n o š o l s t v o. V poglavju XII. (Prehodne uredbe) se glasi čl. 204.: »Vse sedanje privatne šole, v kolikor ne odgovarjajo predpisom tega zakona, se bodo zaprle, a mesto njih se bodo otvorile državne šole, če jih ni v kraju.« Po čl. 209. mora vse imetje, ki je bilo pod upravo cerkvenih občin in raznih drugih versko-šolskih organizacij, a je bilo namenjeno vzdrževanju šol in drugim šolskim svrham, še nadalje služiti isti svrhi. Ako je dotična šola postala državna (kar se bo po čl. 204. večinoma zgodilo), se ima to imetje izločiti iz ostalega imetja teh verskih in šolskih institucij in odstopiti šoli, da služi še nadalje isti svrhi. Izločitev tega imetja bo izvršila oblastna prosvetna oblast v sporazumu z zakonitimi predstavniki dotičnih verskokonfesijskih organizacij, ki jih odredi minister za vere. V slučaju nesporazuma o delitvi bo izdal končno odločitev prosvetni minister v sporazumu z ministrom za vere. — Na ta način bodo tudi verske šole in imetje cerkvenih občin (n. pr. v Prekmurju) prepuščene na milost in nemilost vsakokratni vladi.

V istem duhu so sestavljene določbe o privatnem šolstvu v načrtih za s r e d n j e š o l e (čl. 16. in 17. zadnjega načrta). Prosvetni minister jih lahko dovoli (le korporacijam, ne pa poedincem, kot je predvideval še predzadnji načrt) ali ukine po svojem razsodku, profesorjem se leta ne vštejejo v državno službo, torej niti v ozira vrednih slučajih. Ali ta zakonski načrt predvideva (čl. 14. in 15.) vsaj tudi možnost oblastnih, srezkih in mestnih srednjih šol z manjšim številom učencev, dočim ni jasno, ali more ta olajšava veljati tudi za privatne. Zrelostni izpit bi se moral polagati na državnih srednjih šolah (čl. 60.). Čl. 128. določa še: »Vse privatne šole, ki obstoje sedaj, a nimajo pogojev po tem zakonu, se morajo postopoma ukiniti, t. j. razred za razredom, počenši s prvim razredom.«

Pri tej priliki bi še omenil, da se razloži dobršen del teh strogih predlogov glede zasebnega šolstva pač s pogledom na jezikovnomanjšinske šole, ki jih hočejo čim bolj omejiti. To je očitno iz načrta VI. Radojevića (čl. 230., točka 1.: privatna šola se more ustanoviti pod pogojem, »da se svrha šole krije s svrho državnih osnovnih šol, ki je predpisana po tem zakonu«; točka 2.: »da se šola ne vzdržuje iz kakih sumljivih virov, namenjenih protidržavnemu delu in protinarodnim interesom«; točka 14.: »da se

lastnik privatne šole na svojo osebno odgovornost zaveže, da se ne bo v šoli ničesar učilo, kar bi bilo protivno državnim ali narodnim interesom« itd. — Prim. še čl. 193., točko 7., zadnjega načrta za osnovno šolstvo, ki postavlja kot pogoj zadostno število učencev in učenk le one rase in jezika, za katero se želi odobritev, in da jim dece druge rase in jezika, ki ima priliko, da obiskuje državno šolo, ni dovoljeno sprejemati v to privatno šolo. Ker se mora vsak okoliš z vsaj 40 otroki v šoloobvezni dobi zgraditi državna šola (čl. 24.), izgleda, kakor da bi privatne šole za otroke državne narodnosti sploh ne bile možne ozir. dopustne.

Vprašanje manjšinskih šol je stvar zase, ki naj bi sicer tudi zanje veljalo načelo pravičnosti, — nikakor pa ne gre, da bi se iz tega ozira zavrlo vse privatno šolstvo sploh, tedaj tudi poskusno, naše konfesionalno i. dr., ki ni državi prav nič nevarno. Značilno je namreč, da so citirane točke v kesnejših načrtih izpuščene, dočim so druge večinoma ostale, tako da ni govora o nobenih različnih vrstah privatnega šolstva, temveč se skuša vse počez z enim zamahom prikrajšati. To niti ni v skladu z ustavo, ki vodi (v čl. 16.) račun o posameznih vrstah zasebnih šol.

Versko vzgojo mladine lahko podpirajo razen cerkve, doma in šole tudi razni zavodi, konvikti, internati itd. Ti se odtezajo vplivu šolske uprave, v kolikor jih sama ne vzdržuje ali vodi. Vendar stoji v zadnjem osnutku za srednješolski zakon v čl. 19.: »Dovoljenje za otvorjenje internatov ob srednjih šolah more dati prosvetni minister.« In čl. 20. dostavlja: »Vse srednje šole in internati stoje pod nadzorstvom ministra prosvete, ki se briga za izvajanje pravilnega in uspešnega pouka in odgoje (vaspitanja).« Te določbe so seveda nejasne in zelo raztegljive. Potrebno bi bilo, da se natančno določi, na kakšne internate si sme lastiti vpliv in nadzor prosvetni minister, namreč na take, ki so v neposredni zvezi z državno srednjo šolo, če ne bi se lahko zgodilo, da bi hotel kak minister odločati kar o obstoju vseh internatov sploh oziroma jih nadzirati, do česar naravno nima sicer nobene zakonske pravice, razen v kolikor sme nadzirati šolska uprava dijaška stanovanja sploh. Ustava omenja tozadevno le naprave za izobrazbo, ki da so vse pod državnim nadzorstvom. To pa naši običajni zavodi itd. pač niso, ker jim gre predvsem za dobro vzgojo.

Verouk.

Edino sredstvo, ki se sedaj res še dopušča za versko vzgojo v šoli, je verouk. V o s n o v n o š o l s k i h načrtih stoji (v zadnjem čl. 45.) med predmeti na prvem mestu »pouk o veri z moralnimi nauki«; potem sledi v čl. 46. med temeljnimi načeli pouka kot tretje še to, da ima pouk iznašati primere moralnih vrlin naših ljudi. Skušnja v protestantskih državah uči, da se učitelji izmed biblije in splošnih moralnih zgledov drže rajši slednjih, dočim svetopisemske zgodbe dostikrat zanemarjajo. Pri nas se menda še ni bati, da bi verouk stopil v ozadje pred moralko. Čl. 50. določa: »Vse naučne predmete v osnovni šoli poučujejo državne učne moči. V šolah,

kjer so doslej poučevali pristojni dušni pastirji ali njihovi namestniki, imajo te osebe pravico odnosno dolžnost, to nadalje delati, a brez pravice do nagrade.« Torej brez nagrade... Poudariti pa moramo še, da za naše kraje zadnji odstavek čl. 50.: »V kateri šoli ne poučuje o veri duhovnik ali pa pouka ne vrši v redu, prevzame in redno dalje vrši ta pouk lajiška učiteljska oseba iste veroizpovedi«, ni primeren, dasi je v srbskih predelih mogoče upravičen. Verski pouk vrše najuspešnejše pač le duhovniki. Ta člen tedaj ni nič manj značilen kot odnosno čl. 36 Pribičevićevega projekta, ki pa glede nagrade veroučiteljem le pravi, da ne spada v odredbe tega zakona (čl. 62.).

V »Narodni Politiki« 4. februarja 1927, str. 2, je tudi kritika variante novega načrta za osnovno šolstvo, ki mi ni bila na vpogled. Tu protestira pisec zlasti proti čl. 49., al. 2, ki pravi: »Ako v šoli ni učne moči one vere, katere so učenci, bo poučevala o veri duhovniška oseba dotične vere, ki jo odredi minister prosvete po predlogu pristojne duhovne oblasti.« Po tej stilizaciji bi bil poverjen verouk praviloma učiteljstvu in bi duhovnik prišel le kot postranska oseba v poštev, ako ni učitelj iste vere kot učenci. Naravno je, da katoličani s tako ureditvijo ne morejo soglašati.

Je pa še druga nevarnost. Kljub omenjenemu členu 45. se verouk lahko skrči na premajhno število ur ali v posameznih vrstah šol oziroma razredih celo opusti. Tu so merodajni učni načrti, kot jih izdaja prosvetna uprava po svoji lastni uvidevnosti. Zaenkrat ima verouk v ljudskih šolah še običajni dve uri na teden v razredih, vendar pa določa lanski enotni učni načrt od 23. avgusta 1926 v Razdelitvi učnih ur za prve štiri razrede oseh osnovnih šol pri enorazrednicah z osmimi šolskimi leti na prvih dveh oddelkih (nižja triletna stopnja) le po eno tedensko uro nauka o veri in moralí, dočim sta ostali pri dve- in večrazrednicah še povsod po dve uri³. Smoter tega pouka je: »Razvijanje religijskih čuvstev in pravilne religijske razsodnosti, spoznanje lastne vere.« (Veljajo dosedANJI učni načrti, dokler se sporazumno z ministrstvom za vere ne izdelajo novi (str. 7). Tudi za višjo osnovno šolo (od 5. razr. dalje) ostanejo v veljavi dosedanja razdelitev učnih ur in dosedANJI učni načrti (str. 24).

Po čl. 45. istega osnovnošolskega načrta stavi predlog učnega načrta za verski pouk dotična cerkvena oblast, a predpisuje ga minister prosvete v sporazumu s to oblastjo.

Vprašanje je, ali je to dovoljna garancija pred samovoljnostjo raznih ministrov. O nastavljanju veroučiteljev ni tu podrobnejših določb — pač z ozirom na čl. 52. uradniškega zakona.

Na meščanskih šolah je minister Pribičević 1. 1925. skrajšal verouk na eno uro in na učiteljiščih ga je v četrtem letniku sploh ukinil⁴. A če sta na nižji srednji šoli dve uri verouka, bi morali biti

³ Prim. Učni načrt (nastavni program) za I., II., III. in IV. razred vseh osnovnih šol v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev, Beograd 1926.

⁴ Glej »Slovenec« 18. dec. 1925.

tudi tu. To se je sicer menda popravilo, vendar obstoji tendenca, da se v višjih dveh razredih meščanske šole ali vsaj v najvišjem da verouku le ena ura, kot se je pokazalo na posvetovanjih za urnik. — Na čast slovenskih vzgojiteljev bodi povedano, da so se izrekli v svojih korporacijah ali po svojih zastopnikih, če sem prav poučen, še vedno zato, da se ohrani verouku v vseh šolah dosedanje število ur.

Na srednjih šolah se poučuje verouk dosedaj pri nas še v stari izmeri dveh ur na teden, dočim se v Srbiji na višji stopnji (v zadnjih dveh razredih) že pred vojno ni poučeval. Značilno pa je, da novi načrti ne vsebujejo glede verouka nikakih pozitivnih določb. Pri cilju srednjih šol (čl. 1.) se ne omenja niti moralni, kaj šele verski moment (»Namen srednje šole je, da skladno razvija sposobnosti učencev, da jim da nacionalno in višjo splošno izobrazbo in da jih pripravi za nadaljnje delo na vseučilišču ili na visokih šolah«). Čl. 21. pravi: »Kateri predmeti se bodo učili v srednjih šolah, se bo predpisalo z uredbo«; čl. 22. pa dodaja: »Učne načrte in programe srednjih šol predpisuje prosvetni minister po zaslišanju glavnega prosvetnega sveta.« Prav tako more po krajevnih razmerah napraviti spremembe v učnem načrtu. Po čl. 23. se učenci onih veroizpovedi, za katere ni veroučiteljev, oproščajo od rednega obiskovanja verskega pouka v šoli. Čl. 71. veli, da nastavlja veroučitelja minister prosvete na predlog pristojnega škofa ali drugega cerkvenega starešine, če ima premalo ur, le honorarnega.

Iz tega je razvidno, da bi bilo potemtakem vse prepuščeno samovolji ministra in glavnega prosvetnega sveta. Ta ohlapnost določb je že sama po sebi — pri tako nestalnih političnih kurzijah pri nas — za ves učni načrt nevarna, prav posebno pa še za verouk — v očigled prozorni in znani tendenci gotovih krogov in strank, da se verouk prikrajša. Načrt bi moral naštetii učne predmete, ali vsaj gotove smernice zanje kot je to v drugih državah. Gotovo, vse to še ne more biti nujno v kvar verouku, tudi na jugu ne žive samo nasprotniki vere⁵, močno javno mnenje lahko marsikaj prepreči, ali bojazen je vseeno upravičena. Dokaz temu je n. pr. zadnja ministrska odločba o novem učnem načrtu za vse srednje šole. br. 11.892 s 4. maja 1927⁶, ki stopi z novim šolskim letom v veljavo in ki določa verouku v prvih šestih razredih vseh tipov srednjih šol sicer še po dve uri na teden, v 7. in 8. razredu pa le še po eno. Ta okrnitev je zaenkrat dejstvo, kaj in kako bo v bodoče, kakšni razlogi vse govore proti temu, ali bodo kakšne predstavitve še kaj zalegle, o tem razpravljati ni moja stvar.

Glede knjig za verouk ne omenja zadnji načrt za osnovno šolstvo ničesar. Pravi le, da se smejo v šolah uporabljati samo tisti

⁵ Prim. jako toplotno pisano razpravo v prilog verouka v višjih srednjih šolah od prof. Gige Konstantinovića v »Glasniku profesorskega društva«, Beograd 1921, str. 433—444; a prim. tudi članek M. J. Miladinovića istotam str. 491 ss., ki je instruktiven za srbsko pojmovanje stvari.

⁶ Gl. »Uradni list« 11. julija 1927, str. 74.

učbeniki državnega ali privatnega izdanja, ki jih je odobril prosvetni minister na temelju pregleda in priporočila Glavnega prosvetnega sveta; biti ne smejo monopolizirani; katere izmed odobrenih knjig se bodo v posameznih srezih rabile v šolah, odloča srezki učiteljski zbor (čl. 57.). Ingerenca cerkvenih oblasti je torej prezrta, ali pomotoma ali namenoma, ni jasno. Vsekakor daje ta člen možnost, da gre državna šolska oblast preko mnenja cerkvene. Vendar primerjaj v zgoraj omenjeni varianti določilo čl. 56., al. 4: »O učbenikih za verouk je treba pred odločbo zaslišati pristojno duhovno oblast«, kar je seveda še premalo, ker bi morala v tej zadevi imeti cerkvena oblast odločilno besedo.

V skladu s tem je dejstvo, da nadziranje verskega pouka po načrtih (čl. 133. za osnovne in 117. za srednje šole) ni poverjeno zastopnikom cerkva kot je bilo preje. Še več: tudi v raznih šolskih oblastih (krajni in oblastni šolski odbor) se njihovi zastopniki nikjer ne vpoštevajo posebej kot se javni ozir. državni virilisti. Cerkev bi bila torej na vsej črti izločena iz usmerjevalne in nadzorovalne vloge pri šolstvu. Še pri verouku bi bilo vse to razen pri učnem načrtu odvisno od državnih vodilnih organov.

Nič bolje se ne obeta pri srednjih šolah; tudi tu naj bi imel vso odločilno oblast minister, tako pri učnih načrtih (čl. 22.), pri razporeditvi predmetov na dni in ure (čl. 27.), pri učnih knjigah (čl. 24.), pri določitvi šolskih oblasti posameznih srednjih šol (čl. 11.). Tudi tu razen pri nastavljanju veroučiteljev (čl. 71.) o kakem sodelovanju cerkvenih faktorjev ni govora. — V obeh slučajih bi knjige za verouk morale imeti i aprobacijo pristojne cerkvene oblasti, ki bi smele nadzirati tudi tozadevni pouk.

Druga verskovzgojna sredstva.

A poleg verouka so še druge stvari, ki pridejo za versko vzgojo v poštev: izpolnjevanje verskih dolžnosti (molitev v šoli, sv. maša, zakramenti, verske vaje i. dr.).

Moli se pri nas v Sloveniji pred poukom in po pouku še vedno v ljudskih, meščanskih in srednjih šolah očenaš, češčena Marija in čast bodi (Višji šolski svet, štev. 1504 z dne 5. febr. 1921).⁷

Kar se tiče praznovanja praznikov v šolah, veljajo v glavnem še ista načela kot prej. Pouka prosti so znani državni prazniki: 1. december, 17. december, 24. maj (sv. Ciril in Metod)⁸ in 28. junij; te dni se vrše tudi za mladino obvezne službe božje. Prav tako so oproščeni pouka učenci poedinih veroizpovedovanj na njihove cerkvene praznike, kot so naštetih posebej za katoličane, pravoslavne, protestante, muslimane, žide v predpisu SN br. 19.667 od 2. dec. 1922 ozir. Višji šolski svet štev. 16.956 od 19. dec. 1922.⁹ Skupne službe božje za dijake ob nedeljah

⁷ Gl. Fr. Finkovo Zbirko II., str. 13 s.

⁸ Pri nas je to le protialkoholni dan s predavanji; prim. Fr. Fink-Zbirka IV., str. 47 s.

⁹ Gl. Fr. Finkovo Zbirko III., str. 93 ss.

in praznikih so še v navadi na srednjih šolah, vendar udeležba ni obvezna in je zato po raznih krajih različna; nadzorstvo se vrši, a je prostovoljno. Dotično mesto v naredbi se glasi namreč zelo lakonično; »Praznovanja cerkvenih praznikov v poedinih krajih udeleževale se bodo šole tudi nadalje po dosedanjem krajevnem običaju.«¹⁰

Počitnice upoštevajo še vedno važnejše cerkvene praznike s primerno daljšo dobo.

Nadaljna točka iste naredbe določa¹¹; »Izpovedi in sv. obhajila se bodo vršila v vseh šolah tudi v bodoče na isti način kakor doslej.« V zvezi s tem se vrše na srednjih šolah pri nas še vedno običajne duhovne vaje trikrat na leto s sledečo spovedjo in sv. obhajilom ter primernim prenehanjem pouka. Udeležba je prosta. V smislu čl. 12., odst. 4. ustave Kraljevine SHS nadzoruje prosvetno učiteljstvo verske vaje šolske mladine ob vseh predpisanih državnih praznikih. V teh slučajih je dolžnost učiteljstva, da nadzoruje šolsko mladino, skrbi za resno, religiozno in slavnosti primerno razpoloženje mladine. V vseh drugih primerih je udeležba šolske mladine pri verskih vajah po čl. 12. neobvezna. Kjer je krajevni običaj, da nastopa šolska mladina korporativno pri šolskih mašah in procesijah na Telovo in o Veliki noči, pripada nadzorstvo učiteljstvu.¹²

Kjer so na šolah učenci in učitelji več veroizpovedi, se ozira naredba na vse razlike.

Takšno je stanje danes. In kaj se obeta v prihodnosti? Za osnovne šole predvideva zadnji novi načrt v čl. 60.: »Praznovanje cerkvenih, državnih in drugih praznikov določa minister prosvete.« Podobno določbo vsebuje srednješolski načrt (čl. 34.). To se pravi, da bi tudi pri določanju cerkvenih praznikov za šolsko mladino imel lahko izključno in zadnjo besedo minister. Take pavšalne pooblastitve gredo vendarle predaleč, ker odpirajo na stežaj vrata nepotrebnim konfliktom. Kaj je naravnejšega kakor da se to uredi v sporazumu s cerkvenimi oblastmi?

Po čl. 62. so poleg pouka obvezni tudi poučni šolski izleti, šolske in državne svečanosti odgojnih vrst, nikjer pa ni zapisano, da bi bila obvezna tudi le cerkvena služba božja ob nedeljah in praznikih. Čl. 40. srednješolskega načrta, ki govori o tem, da so dijaki dolžni redno obiskovati pouk, nič ne omenja, da bi bili dolžni tudi vršiti verske dolžnosti.

V zvezi s čl. 60. za osnovne šole določa čl. 92.: »Učiteljstvo je dolžno ob dneh, ki jih določi minister prosvete, voditi deco k službi božji.« Očividno se bo nanašalo to le na šolske in državne svečanostne dneve.

Glede uprave in nadzora pravi čl. 133., da vrši vrhovno upravo in nadzorstvo nad vsemi osnovnimi šolami, zabavišči in vsemi prosvetnimi

¹⁰ Gl. I. c. str. 94.

¹¹ Istotam.

¹² Veliki župan ljubljanske oblasti P. br. 7815 z dne 16. julija 1925; prim. Finkovo Zbirko V, str. 195.

napravami minister prosvete in neposredno in posredno po svojih možnih organih; o zastopnikih cerkve ni spomina.

Pri izvoljenih članih krajevnega in oblastnega šolskega odbora (okrajnih ni več) je predvideval še zadnji načrt (čl. 154. in 169.), da naj bodo odborniki po možnosti taki, ki imajo otroke v osnovni šoli in ki so člani dotičnega občinskega zastopa ozir. oblastne skupščine. Nova, sedaj veljavna uredba O. N. br. 28.038 od 2. maja 1927 prvega pogoja glede otrok ne vsebuje več, a o kakih zastopnikih cerkve ni nobenega govora.¹³

Ostane še poglavje o dijaških društvih. V spominu je še, kako se je pod ministrom Pribičevićem prepovedalo dijaštvu članstvo pri Marijinih kongregacijah, pri katoliških društvih, pri Razoru, pri Orlu i. dr. Marijine kongregacije so čisto verske, cerkvene družbe in nimajo z javnimi društvi, pri katerih je sicer dijakom deloma prepovedano sodelovati, ničesar opraviti. Državi niso nevarne, škodovati morejo kvečjemu verski nilačnosti in brezverstvu. Pri drugih prepovedih so igrali glavno vlogo politični motivi.

Danes so se duhovi pomirili in so zavladale zopet znosnejše razmere. A v bodoče? Osnutek srednješolskega zakona predvideva glede šolarskih združenj v čl. 68. sledeče: »Učenci vsake srednje šole smejo ustanoviti društvo v svrhu intelektualnega, moralnega, estetskega in zdravstvenega izpopolnjevanja, toda nikakor ne na plemenskem in verskem temelju. Delovanje teh združenj stoji pod stalnim nadzorstvom šolske uprave. Pravila društva odobruje minister prosvete po predlogu učiteljskega zbora.« Po tem besedilu bi bila dovoljena društva za moralno, izključeno pa za versko izpolnjevanje. Tako naj se načelu o »verski stropnosti« žrtvujejo razne možnosti boljše verske vzgoje.

Sklep.

Sledeče je, mislim, na podlagi teh izvajanj postalo vsem jasno: 1. Zasebnega verskega šolstva ne čakajo lahki časi. 2. Pri vseh vrstah šol smo konstatirali bolj ali manj smeje ukrepe, da se verouku kaka ura odščipne. 3. Pravtako smo lahko posneli, da se v raznih načrtih pri mnogih točkah kaže verouku, še bolj pa verski vzgoji nenaklonjen duh.

Lahko bi omenili še, da so bili pod gotovimi režimi verskozavedni učitelji ozir. učiteljice in profesorji radi svojega prepričanja na razne načine oškodovani (šikaniranje, prestavljanje itd.), da ima tudi duhovščina velike težave, ker se nagrade za verski pouk v ljudskih šolah ne izplačujejo vedno in pravočasno. Takšne stvari gotovo tudi niso v prid verski vzgoji šolske mladine. A to se tiče že političnih in finančnih razmer v državi sploh, kar pa je zopet poglavje zase.

Naj torej gornje suhe ugotovitve zadostujejo.

¹³ »Službene Novine« kraljevine SHS z dne 7. maja 1927, št. 100/XXV, ozir. »Uradni list« od 18. maja 1927, št. 55, str. 341 s.

Miselnost in značaj.

Pero Horn.

(Konec.)

Ne jezi se, če si moraš »v potu svojega obraza služiti kruh«. Značajen človek, bodisi mož ali žena, se ne vpraša, kaj mu nudi življenje. Rajši preudarja, kako naj sprejme, kar mu življenje poklanja. Pa naj ti poklanja karkoli, sprejemaj s tiho vdanostjo. Ne pritožuj se nad svojo usodo, o kateri praviš, »da te samo tepe«! Tarnanje in žalovanje je brezplodno, otežuje ti življenje, uničuje voljo in stiska dušo, da ne more razviti ustvarjajočih sil, ki bi osrečile tebe in tvojo okolico.

Kaj bi skrivali! Ni ga na svetu človeka, ki bi ne doživel hudih časov! Kolikorkrat pride človek v take neprilike, da bi se trenutno najrajši pogreznil. A vselej se pozneje pokaže, da so take prilike šola, v kateri se izpopolnjujejo življenske skušnje. Pozneje sprevidi človek, da brez njih ne bi postal cel človek. Tudi spozna pozneje, da bi ne mogel pogrešati niti ene onih skušenj, čeprav so se mu prejšnje težave zdele neznosne. Človek, ki ima že več takih življenskih skušenj, sprejme mirno vse težave, ki ga na njegovem potu dolete. Brez klavrnega tarnanja in duševne pobitosti jih prenaša, dokler ne preidejo.

Velika ovira tihemu in vdanemu prenašanju težav pa je dejstvo, da si jih človek kaj rad slika večje in hujše nego so v resnici. Vsak je sebi najbližji, vendar ne smemo pozabiti, da ima vsakdo svoje skrbi in težave. Trpljenje je delež nas vseh! Tujega gorja ne razumemo in ga podcenjujemo, ker ga ne čutimo, svoje gorje pa navadno povečavamo, ker ga moramo prenašati mi sami. In vendar tako lepo pravi Sardenko:

»Nikoli On ni vlil gorja,
Če ni poprej srca izmeril«

Pač res! On, ki je vsakemu izmed nas določil posebno pot, On, ki nas po tej poti vodi, On nas ne bo zapustil!

Kdor se tega zaveda, mu ne bo nobena naloga pretežka, nobena pot prestrma.

Kadar pa te v življenju dolete posebne neprilike, skušaj dognati, kaj te je dovedlo vanje. Gotovo si sam kaj zakrivil, ti pa proklinjaš usodo! Pomni, da se vsaka krivica maščuje sama! Skušaj spoznati vzroke, ki so te dovedli v zlo, potem pa se dvigni, da se prikoplješ v nov, boljši položaj!

Drugim pomagaj z nasveti in dejanji, do sebe pa bodi »trd, neizprosni, mož jeklen«; ne čakaj, da bodo drugi delali zate!

Na svetu se vse vrši po nekem zakonitem redu in nihče ne more doseči svojega cilja izven tega reda. Zapisan pa ni ta red v državnih in drugih zakonikih, zapisan je v tvojem srcu in če hočeš, ga izpolnueš, ali pa ga zametuješ in preziraš. Spoznavaj ga in delaj po njem, on pa ti bo pomagal doseči, kar želiš. Če pa boš hotel preko njega, nakopičilo se bo nate gorja toliko, da boš omaгал, ne da bi kaj dosegel.

Nekje sem bral tole resnično zgodbo: Na nekem posestvu v Angliji živi žena, ki ji je pred leti umrl mož. Bil je sicer dobrodušen in delaven, a velik del svojih dohodkov je zapil. Tako je po njegovi smrti ostala vdovi velika družina in zadolženo posestvo. Sama pripoveduje tole: »Mnogi bi zabavljali in preklinjali zlo usodo, jaz pa sem se vdala in začela misliti, kako bi se v doglednem času otresla dolgov in dokopala v ugodnejši položaj. V trdni veri, da je delo edina rešitev, začnem boj za obstanek. Več let sem letoviščarjem oddajala skoraj celo svoje stanovanje. Sama sem jim stregla in opravljala vsa dela. Vstajala sem pred četrto zjutraj in delala pozno v noč. Pozimi pa sem hodila v okolico streč ljudem. Privoščila si nisem nikakih pribojškov, z zaslužkom sem plačevala dolgove. Tako sem poplačala skoraj vse in prihaja čas, da bo posestvo povsem moje. Otroci mi tudi že pomagajo. V vseh teh letih nisem imela strahu zaradi bodočnosti. Danes sem hvaležna Bogu, da mi je dal zdravja in veselja do dela. Vedno sem srečavala ljudi, ki se jim je godilo slabše ko meni. V večletnem zvestem delu pa si nisem pridobila le posestva, marveč še nekaj, kar ni mogoče kupiti, to je značaj, ki ga prej nisem imela. Tiho in vdano delo mi je lajšalo težave in me osrečilo.«

Res posnemanja vredna žena. Želja bi bila, da bi tudi naš narod imel mnogo takih žena!

Pomislimo le še, kako bi se izkopala iz težav, če ne bi ravnala tako preudarno ter se ne bi vdala v svojo usodo.

Spočetka bi bila gotovo zelo potrta, strah in skrb zaradi bodočnosti bi jo obvladala. Prišla bi do napačnega zaključka, da si ne more pomagati. Začela bi se srditi nad zlo usodo, ki je baš njo potisnila v tak nesrečen položaj, pa baš njo, ko je toliko drugih! Kdorkoli bi prišel z njo v stik, bi občutil hudo onemoglost tega slabotnega značaja. Mislila bi celo, da je dolžnost drugih, da delajo zanjo. Sama bi v takem razpoloženju ne mogla storiti ničesar. Dan za dnem bi samo premišljevala in bi svojo usodo prenašala vedno težje. Posestva si ne bi pridobila, sebi in drugim bi bila v veliko nadlego.

Istina je, da je naš življenski način odvisen od tega, kako smo po svojem značaju zmožni sprejemati, kar nam prinaša naše življenje. Nikar ne tarnajmo zaradi življenske usode in ne mislimo, da je naša nesreča največja! Poglejmo globlje v življenje drugih in bodimo zadovoljni, da nam ne gre še slabše. Neustrašeno sprejemajmo vse, kar nas doleti, uživimo se v vse in naše življenje ne bo več tako žalostno in težavno.

Človek bi mislil, da ostanejo njegove skrivne misli prikrite. Toda ne! Misli so gonilna sila, ki vodi naša dejanja, naš značaj, naše življenje. Vse misli, ki se tekom našega življenja porajajo, tvorijo našo miselnost. Sicer pozabimo mnogo nevažnih misli, vendar tudi te puščajo v naši miselnosti sledove. Ti pa se pokažejo pri vsakem človeku, pri nekaterem prej, pri drugem pozneje, prav gotovo pa v starosti. Tedaj se pokaže,

kako je človek mislil, kako delal, kako prenašal svojo življensko usodo. Nekateri ljudje tudi v starosti ne izgube svoje privlačnosti in ostanejo svojim znancem in prijateljem vedno v lepem spominu. Oni tudi v starosti razveseljujejo svoje domače. Drugi pa — in teh je mnogo več — se vdajajo svojim temnim slutnjam, sitnarijo v breme vsem in se svojcem vedno bolj odtujujejo.

Odkod ta razlika? Mar je le slučajna?

Dognana stvar je, da veselstvo ne pozna slučajev. Vsak, prav vsak dogodek je utemeljena posledica kakega drugega prejšnjega dogodka. Ta vzročnost je nujna, brezpogojna in brezkončna.

Vzroke posameznih dogodkov tudi najdemo, če jih zadostno zasledujemo. Navadno pa v tem oziru razglabljammo vse premalo in pre-površno. Zato pa tudi vzrokov ponajvečkrat ne najdemo. Naravno torej, da posledic ne moremo odpraviti.

Človek je del vesoljnega stvarstva, in niti telesni niti duševni pojavi njegovi niso slučajni.

Tudi razlika v staranju — v kolikor se tiče notranjosti — torej ne more biti slučajna. Staranje ni postopek zase, ampak je v zvezi s celokupnim notranjim življenjem posameznika, t. j. z njegovo miselnostjo. Če se vse svoje življenje mučiš z nepotrebnim strahom, jezo in bolešno domišljijo, kako moreš potem pričakovati, da boš v svoji starosti vedrega duha? V gotovi starosti se zberejo vsa tvoja notranja razpoloženja, vse tvoje navade in lastnosti, ki si jih gojil v svojem življenju in se pokažejo v svojih posledicah. Te te potem spremljajo — navadno — do konca tvojega življenja. Misli in želje, ki so dolgo vrsto let prevladovala v tebi, se pokažejo v prikupnem ali pa odbijajočem staranju.

Ta proces lahko zasleduješ tudi drugje v naravi, ne samo pri človeku.

Zgled. Na vrtu raste jabolana, ki je že več let dajala droben in neplemenit sad. Cepiš jo po eni strani, drugo stran pa pustiš necepljeno! Pride pomlad, vse se odene s cvetjem. Obe strani jablane cvetita enako, brez vsake pomembne razlike. Pozneje se začne razvijati plod. Celo drevo je polno drobnih sadov, ki so si na videz popolnoma enaki. Izkušeno oko pa bi še našlo malenkostne razlike. Toda glej! Po preteku nekaj tednov: kakšna razlika! Cepljene veje so globoko klonile pod težo debelega sadu, ki te že od daleč vabi po svoji lepi barvi in svežem vonju. A necepljene veje? Klavrno nosijo svoj drobní, trdi, zgrbančeni in brezbarvni sad. O, kako so zapostavljene! Odtrgaj in pokusi obe vrsti! Kako prijeten je okus jabolka s cepljene veje, kako silno se razlikuje od svojega tovariša z necepljene veje. Kako to, odkod ta velika razlika? Saj sta oba sadova rastla na istem drevesu, isti dež je zalival korenine, isto solnce ju je obsevalo, korenine so jima dovajale isto hrano: in vendar, na eni strani tako lepa dehteča in sladka jabolka, na drugi strani pa tak zanikaren sad!

Do gotove razvojne dobe ne razlikujemo sadu na zunaj — notranji razvojni pogoji pa so bili različni že od začetka, še preden je drevo

začelo cvesti. V drugem razdobju pa je notranjost začela delovati tudi na ven, tako da je v nekaj tednih nastala velikanska razlika. Kdor ve, v čem se razlikuje notranja vrednost cepljenih od vrednosti necepljenih vej, bi z gotovostjo že naprej povedal, kako se bodo razvijali oni mali pomladanski sadovi in kakšni bodo v jeseni.

Prav tako je v človeškem življenju. Kakor si postelješ v mladosti, tako boš spal v starosti! Če si želiš lepe, vesele starosti, da ne boš sebi in drugim v nadlego, moraš že v mladosti cepiti svojo notranjost z žlahtnimi cepiči. Če so bile okoliščine krive, da si to zamudil, porabi zdaj svoje duševne sile, da popraviš, kar je zamujenega. Šlo bo morda malo težje, ali šlo bo! Dokler živiš, ni še nič izgubljenega, le uspeh se pokaže pozneje. Toda pazi, da te slaba stran tvoje miselnosti ne prehití in ne začne svojega delovanja.

Naša nesamostojnost v mišljenju in delovanju, odvisnost od mnenja in sodbe drugih, pomanjkanje dobrosrčnosti, nerazumevanje tujega gorja, mišljenja in delovanja, naše samoljubje, nevoščljivo grajanje in kritiko-vanje, razdražljivost in nepotrpežljivost, skopuštvó in nevoščljivost in mnoge druge naše napake in slabe lastnosti začno delovati vzajemno, da potem zagrene starost človeku, ki se jim je vdal. Tako postane človek neznosen, in to po lastni krivdi.

O, kako hudo je človeku, ko na jesen njegovega življenja vse beži od njega, ko nima nikogar, da bi mu postregel, nima nikogar, ki bi ga razumel in mu lajšal težave njegovih poslednjih dni. On toži o svoji nesreči, srce se mu krči od zapuščenosti, eno samo željo ima še: da bi bil skoraj že rešen. Zavest, da je v svojem življenju sejal le malo ljubezni, delil malo dobrot, da ni pomagal drugim, da ni nikomur privoščil prijateljske besede, da je bil osoren, ta zavest ga grize in povzroča nove izbruhe polne gneva do sebe in sovraštva do drugih. In koliko trpe njegovi domači! O, kako velika in zmagujoča je ljubezen domačih, ki premagajo svoje samoljubje in pozabivši vse gorje strežejo nesrečniku, da mu lajšajo bridkosti žalostne starosti. Koliko plačilo, ko zaslišijo poslednje besede: »Dragi, ljubil sem vas, ali nisem vam znal kazati svoje ljubezni. Bog vas blagoslovi!«

Kako drugačna pa je starost njega, čigar lepe misli, lastnosti in navade, združene v vzajemno delovanje, ustvarjajo duševni mir in veselo razpoloženje. Tam ni prepírov, ni kletvine, sama potrpežljivost in milina. Taka starost je prikupna in privlačna za vsakogar, ki pride z njo v stik.

Pa bo kdo trdil, da je to le modrovanje! Res je modrovanje, ali vzeto je iz vsakdanjega trdega življenja in nam lahko postane vir moči in tolažbe. Morda se smejemo onim, ki nekoliko premišljajo o vsem tem. Lahko pa se nam zgodi, da se bodo drugi smejali nam, ko bomo stali sredi svoje življenske poti, ne vedoč, ne kod, ne kam.

Navadno posvečamo svojim opravičkom mnogo časa, svojo duševnost pa zanemarjamo. Dandanes hitimo z veliko nervoznostjo za pridobivanjem

materialnih dobrin, iščemo naslad in uživanja. Premalo pa se brigamo za svoje notranje življenje. In vendar izvira vse naše življenje in delovanje iz naše notranjosti. Mi pa jo zanemarjamo tako zelo! Ko pa se naužijemo naslad in se nenadoma vrnemo, da pogledamo v svojo notranjost: o koliko je razočaranje nad svojim lastnim opustošenjem...

Res, težko greši, kdor vse svoje sile in moči posveti svoji telesnosti. Zato pa se večkrat odtrgajmo od svojega dela in posvetimo nekaj časa svoji duši! Tedaj pregledamo, če naše delo odgovarja našemu boljšemu hotenju. Tedaj si damo tudi novih navodil. Tako nikdar ne moremo zgrešiti prave poti, nikdar ne izgubimo miru in zadovoljstva.

Nekateri orientalski narodi ne hite kakor mi. Oni mnogo premišlujejo, preden se podajo na delo. Da, celo tako daleč gredo v svojem premišljevanju, da često prav radi tega ne morejo utelesiti svojih misli. Mnogi dan na dan samo žde in premišlujejo in nič ne delajo in — hirajo telesno; a pri nas mnogi samo delajo in nič ne premišlujejo in hirajo — duševno. Oboje je napačno, vzhod in zapad sta na krivem potu. Le prava notranja urejenost more voditi človeka po pravem potu.

Življenje je podobno veliki drami, v kateri smo mi igralci. Vsakdo izmed nas mora igrati in doigrati svojo vlogo. Igrati jo mora, pa naj bo glavna ali stranska, lahka ali težka. Igrati mora s točno pozornostjo, da ga drugi ne prehitevajo, pa tudi, da sam ne prehiteva drugih. Velika je ta naša drama, velik je njen začetek, velik njen konec.

Bog sam nas je poklical v življenje, On sam nam je razdelil naše vloge, igrati in napredovati pa moramo sami. Naš napredek obstoji v tem, da vse življenske skušnje združujemo in jih uporabljamo za nadaljnje udejstvovanje. Najbolj potrebna pri tem je volja, da čim bolje rešimo vsako nalogo, ki nam jo dnevno stavlja naše življenje. Vse lepo in dobro si osvajamo in uporabljamo, kadar nanese prilika. Naša dolžnost je, da svojo nalogo opravljamo kar najbolj vestno in pa, da drugim pomagamo. Če nas na naši poti zaustavi človek slabega značaja, pokažimo mu boljšo pot, da postane dober tudi on. Nihče naj ne misli, da ne more postati dober, češ, da ga nezmožnega delajo razne podedovane težave. Res je sicer, da taka dediščina slabi odločnost v delovanju, a da bi isto popolnoma zaustavila, ni res. Ti sam se lahko udejstvuješ, kakor hočeš. Čim bolj pa se bližajš svojemu lepemu cilju, tem lepši je tvoj značaj, ki dviga tudi druge, da ti slede. On bodri in krepi slabotne, plahe in cbupujoče in jih dviga k višjim ciljem.

Zato urejaj svoje misli, da bo lepa in dobra tvoja miselnost, obračaj se k Luči, da bo razsvetljena tvoja življenska pot! Delaj za dolgo dobo, za stoletja, za večnost! Delaj z ljubeznijo, a ne pričakuj, da bi se ti povračevalo z njo. Ljubezen je le ena — večna.

Ko se ti bo ob smrti odprlo novo življenje in vzameš s seboj vse svoje misli, želje in dejanja, tedaj boš spoznal pravo Ljubezen. Spoznal boš, da si po svoji miselnosti gradil za večnost, kajti smrt še ni konec, marveč začetek življenja.

Tako lepo pravi naš slavček goriški:

»Začetnik moj, ki si me ustvaril,
Duha si iskro mi razžaril,
V oklep prsteni jo zaprl —
Zakaj? Veš ti!
Ko ilnato boš ječo strl — ne bom umrl!
Na duhu poženo peroti,
Ki jih iz dola solz in zmot
Razvije na skrivnostno pot,
Kam? Tebi hitel bom naproti,
Da enkrat tvoj obraz bi zrl,
Da zrl bi solnčno jasno lice,
Obraz ljubezni in resnice! . . .«

Iz šolskega izkustva

Moja razmišljanja ob članku »Delo, podlaga naše narodne vzgoje«.¹

»Živel gospod reformator, Jovo Jovanović!« — Tako moramo vzklikniti po prečitaniu smotrenih izvajanj odličnega srbskega pedagoga, gospoda inšpektorja Jovo Jovanovića.

Njegove globoko zasnovane misli nas vodijo preko ročnih del h globljemu razmišljanju. Gospod predavatelj nam podaja namreč bisere, ki naj leskečejo tudi pri nas, v našem šolstvu! Dovolite zato gg. tovarišice in tovariši, da vam izluščim te bisere (op.: ti biseri se namreč dajo izluščiti), ter jih pokažem v vsem svojem lesku, kakršne vidim jaz!

Predvsem nam gospod inšpektor razvija sliko nekdanjega šolstva v Srbiji, ki je nudilo učencem (kot razvidno iz njegovega predavanja) malo znanja in še to v nepravi obliki.

Dejstvo pa je, da je bilo pred nekaj desetletji tudi pri nas preveč mehanizma, ki mladih src za šolo ni prav posebno ogreval. Skratka: šola otroku ni bila dom. Povelj po nemškem sistemu je bilo dokaj. Onega zanimivega, kar otrokom prija, pa v njej ni bilo.

Prav pravi zato gospod predavatelj: »Osnova nam mora biti — rod-bina.« — Da; — in šola bodi otroku drugi dom! Kakor doma torej, tako mora otrok v šoli vse videti, vse razumeti — in to že s prvim početkom šolanja ter nadalje. Ako ne, je uspešen pouk nemogoč.

Dogodi se n. pr. še dandanes, da pride razredniku srednje učne stopnje material, s katerim mora začeti popolnoma s početnimi pojmi, — da mora v celotni razred položiti šele temelj prvih pojmov iz posameznih predmetov, kar traja včasih pol ali še več leta in so otroci šele potem godni za sprejemanje predpisane snovi v njegovem razredu.

Čenjene tovarišice in tovariši! Ali ni storil ta učitelj, ki je s koncem šolskega leta dosegel tudi s svojim razredom predpisani učni smoter v dvojni meri svoje dolžnosti? Ali se ni s svojim delom v polnem obsegu odlikoval? . . . Ali bi ne bil upravičen tak učitelj pričakovati najboljših ocen? . . . In ali bi se nam ne zasmilil tovariš (tovarišica), ki bi bil za to svoje dvojno delo ocenjen slabše, nego zasluži? Rekli bi, kaj ne: »Uboji tovariš, toliko je storil . . . in sedaj je za svoje nadaljnje uspešno delo . . . ubiti!«

¹ Glej »Slovenski Učitelj«, št. 7/9, stran 110.

Toda, vprašajmo se: »Ali ne rodi neprimerna ocena vsakega s trdom in dobrim hotenjem izvršenega dela prej ali slej zlo!? Ali ne ubija tako rekoč onega, ki jo je dobil, pa bodisi kdorkoli?« ... In nadalje! ... Tudi otrok čuti krivico, se čuti prikrajšanega, spoštovanje do avtoritete mu nehotе gine in veselja do dela nima več, vsaj pri istem učitelju ne.

Ne mislimo si torej: »Saj ocena ni ravno slaba, najboljša ni ... ampak ... najboljšo dam onemu, ki mi je všeč bolj — nego ta ... oni je tako srčkan, je imovitih staršev ... in tisti tam je sinček mojega prijatelja itd., itd.«! Ne, nikakor ne! — Zakaj, ne varajmo se! Enako, kakor bi se čutil učitelj, ki jasno spozna, da se je s svojim dvojnimi delom odlikoval, tudi s prav dobro oceno, nekako zapostavljenega in ubitega, prav tako se isto čuvstvo naseli tudi brezdvomno v dušo učenca, ako bi mi to zakrivali s svojim malo premišljenim ravnanjem.

In misliti moramo tudi na dejstvo, da je šola poleg doma čisto najodločilnejši faktor za bodoče življenje učenca, ki pomeni za narod po dobri vzgoji koristen faktor, a po slabi, skoro nepotreben balast.

Vsekakor gre po mojem mnenju učenca, ki v enem šolskem letu stori dvakrat toliko, kot sicer redno šolo obiskujoči na tej stopnji, tudi ocena z vpoštevanjem tega fakta. Sicer nismo pravični in rušimo, namesto da bi zidali.

Kako dragocen biser nam je torej v tem oziru podal gospod inšpektor s svojim dokazom iz življenja: »Kako je preprosto krojač zadel pravo, da je iz njegovega bivšega učenca postala važna osebnost v državi!«

Sploh je ta odlični pedagog zajemal vse iz življenja za življenje. — In to je, kar smo še črpali iz njegovega predavanja.

Drage tovarišice in tovariši, delajmo po vzoru gospoda inšpektorja tudi mi po svojih močeh za narod! — Novi biser! — Nikdar ne glejmo pri svojem delu na oceno, temveč na izročeno nam deco — kot na zaklad naroda. Skrbimo, da isto ne le učimo, temveč vzgajimo v njegov ponos, v njegove nade, v narod sam, kjer bo zrl brat brata z zaupanjem in skupno koristil skupni domovini!

Opazujmo torej izročeno nam deco in sicer vsakega posameznika posebej! In kmalu bomo videli, kje naj nudimo roko temu, in kje onemu. Kmalu bo čutil otrok, da mu hočemo dobro kot oče in mati doma. Zaupal nam bo marsikaj. — Tako se bode rodilo v nas spoznanje njegovih teženj, njegovega posebnega zanimanja. Otroci sami nam bodo pokazali snov pouka, okvir naše zahteve v enem ali drugem oziru za posameznika, kakor tudi način, kojeja naj se poslužujemo za deco v splošnem ter za enega ali drugega izmed nje.

«Tako bomo narodu res brat in sestra, oče in mati in uradniki» — kakor pravi gospod inšpektor, da moramo biti.

In tako bode prišel morebiti za naše zanamce nekoč čas, ko bo učitelj brez urnikov in brez natančno določene snovi zastavil vse svoje sile po svoji najboljši zmožnosti in njemu lastni metodi za dobrobit skupne domovine treh bratov, katerih skupne sreče se bo veselil naš presvetli kralj Aleksander! A. G—c.

Kulturni pregled

Cerkveni Glasbenik, glasilo Cecilijinega društva in Ljubljani je izšel s števil. 5.-6. ob 50 letnici v slavnostni obliki. Pri tej priliki je prinesel mnogo lepih zgodovinskih pregledov o delovanju društva. Med ta poročila je postavljenih tudi več slik ustanoviteljev in drugih društvenih

delavcev. Opisano je delovanje orglarske šole, zaključen je članek o Anton Foersterju. Nadaljnji članki so še: Naša cerkvena glasba in cecilijanstvo, Ob premijeri »Tajde«, Janez Pogačnik, Duhovenemu svétniku Jakobu Aljažu v spomin, Cerkvena glasba v Julijski Krajini in njen

problem, Andrej Vilfan, K mladosti in moči, Nekoliko statistike o cerkvenih koncertih na Slovenskem, Katere stare cerkvene pesmi z napevi sem zapisal med slovenskim narodom? Vpliv zvona na duševnost človeka, Cerkven koncert v ljubljanski stolnici. Listu je priloženo Kazalo spisov, člankov, dopisov in poročil, natisnjenih od l. 1878. do l. 1926. Nadaljevanje jubilejnih spisov imajo še poznejše številke lista. V spomin knezu in škofu lavantinskemu dr. Andreju Karlinu je priložena skladba dr. Fr. Kimovca »Tebe Boga hvalimo« za mešani zbor in orgle. Cerkveni Glasbenik ima zelo zaslužno prošlost za seboj. Za bodočnost ima glede glasbe nasvet na str. 90: »Še bolj se približati narodni dikciji, živi besedi, uporabiti vse pridobitve moderne dobe in jih smoteno aplicirati na naše narodno pojmovanje in čuvstvovanje. Tako dobimo izkristalizirani narodni stil, ki bo sodoben v splošno glasbenem smislu in ki bo poleg tega naš, naše občutje, naša kri.« Zelimu listu nadaljnji najboljši napredek.

Desetletnica Krekove smrti. Ko je dne 8. oktobra pred desetimi leti, v času borbe in priprav za jugoslovansko državo, nehalo biti srce dr. J. E. Kreka, smo silno občutili veliko izgubo njegovega vodstva. Zapustil nas je namreč takrat, ko bi ga najbolj potrebovali; toda zapu-

stil nas je s trdno vero v svitu zore, da doživimo Jugoslavijo. Sprejeli smo za oporoko njegove besede: »Vi vsi, ki ste seme izkrevavelega naroda, mislite le eno: Kako boste združeni vse svoje moči, vse svoje zmožnosti, vso svojo ljubezen in vse svoje srce posvečevali naši jugoslovanski državi za njen procvit, kulturo in blagostanje.« Verujoči v te besede so se ob tej desetletnici spomnili na dr. Kreka tudi vsi prej njemu neprijateljski listi ter mu poklonili izraze priznanja. Njegove ideje so pa že dolgo prej dobile realna tla. Kmetu, delavcu, mladini in drugim je bil vodnik in pomočnik. Povsod je bil pionir za prosveto in omiko. Vzcvetelo je pri nas socialno delo in združništvo ter izdatno osamosvojilo slovenskega kmetovalca. Milijoni premoženja so prišli iz kapitalističnih podjetij v roke zadružnikov. Samo po njem ustanovljena »Zadružna zveza« v Ljubljani je osredotočila več sto mnogostransko koristnih zadrug ter dala narodnogospodarskemu življenju in kulturi ljudstva napreden pravec. Iste vseobsežne vzpodbude je raztegnil na Dalmacijo, iste velikopotezne cilje je zasledoval s Čehi, vse pa osredotočil na obstanek in svobodo Jugoslovancov. Krekove velike ideje in njegova nesebična dela za srečo naroda ostanejo v večnem spominu slovenskega ljudstva.

F. L.

Književni pregled

Studenci pri Mariboru. Nekaj podatkov o šoli, cerkvi in občini. Izdal o priliki 50-letnice krajevni šolski odbor 1927. Str. 54. V uvodu dostavlja upravitelj Anton Hren sledeče: »Nikoli si ne bomo vsi enaki v naziranju in prepričanju. Saj je še celo med rodniimi brati in sestrami razlika. A s strpljivostjo in obzirnostjo drug proti drugemu si moremo ustvariti sami med seboj pod skupno streho znošno in kolikor toliko tudi udobno življenje. Če hočeš ti sam uživati sadove svobode, pravice in prijateljstva, jih ne smeš kratiti drugim.« Šola v Studencih je bila ustanovljena l. 1875. Knjižica navaja razne podatke do ustanovitve, potem lastno šolo-dvorazrednico in druge razširitve. Posebno poglavje ima »Cerkve«, »Občina«, kolonija železničarjev in drugo. Takih knjižic bi tudi drugod potrebovali, ker bi bile v lep spominek starišem in mladini dotičnega kraja, učitelstvu bi pa marsikaj pojasnile o šolstvu drugod.

F. L.

Petdeset let meščanske šole v Krškem. Letno poročilo izdano ob 50letnici meščanske šole v Krškem leta 1926./1927. Natisnila brata Rumpretja v Krškem. Str. 87. Vsebina: Tone Gaspari, Krški meščanski šoli ob njeni petdesetletnici (pesem); Jos. Vutkovič: Zgodovina državne deške meščanske šole v Krškem; Tone Gaspari: Obisk; Drago Humek: Prvi korak v življenje; Prof. Fr. Fink: Reforma meščanskih šol; Marija Štupica: Srpsko-hrvatska književnost; Josip Žabkar: Naravoslovni pouk na meščanski šoli; F. S. Stiplovšek (slike): Naslovna stran, Kapelica pred samostanom, Lina Valvazorjeve hiše, Samostanska cerkev, Cerkev sv. Duha. — Meščanska šola v Krškem je bila prva na bivšem Kranjskem in jo je ustanovil na lastne stroške velik dobrotnik krškega mesta Martin Hočevar. Poslopje ima po glavnem načrtu z osnovno šolo 34 prostorov in je bilo izročeno svojemu namenu l. 1877. Pod isto streho je osnovna šola.

F. L.

Nova Zabavna knjižnica za mladino. Urejuje in izdaja A. Kosi. I. in II. zvezek. — Mladinski pisatelj Anton Kosi v Središču ob Dr. je urejeval in izdajal v letih 1890.-1910. mladinski zbornik Zabavna knjižnica za mladino. Izšlo je skupaj 14 zvezkov v 46.000 izvodih, kar svedoči, da je bil ta zbornik zelo priljubljen. Lansko leto pa se je odločil Kosi za izdajo »Nove Zabavne knjižnice za mladino«, od katere leži ta sedaj dva snopiča pred nami. Ta mlad. zbornik izhaja v nedoločenih rokih (navadno vsako leto po en zvezek ter prinaša našim mladim ljudem dokaj primernega čtiva v daljših in krajših pesniških in prozaičnih sestavkih, kakor narodnih pravljic, pripovedk, basni, legend, pregovorov, gospodarskih in drugih nasvetov, kratkočasnic, zabavnih nalog itd., torej gradiva, ki ne zanima samo otrok, marveč je i za odraslo preprosto ljudstvo koristno in izpodbudno čtivo. — Mi »Novo Zabavno knjižnico za mladino« topla priporočamo šolam, prosvetnim društvom in staršem ter mladini sploh. Delo se dobi pri izdajatelju v Središču ob Dr. ter v vseh večjih knjigotržnicah. Cena izvodu 7.50 Din.

Mey-redivivus. Učiteljstvo, ki se pripravlja na usposobljenostni izpit tudi iz veronauka, potrebuje primerne knjige, ki mu nudi navodilo, kako bi se izdelal osnutek za dobro katehezo. Ko je spomladi izšel prvi zvezek objavljenih in času primerno izpopolnjenih Mey-evih katehez, ki imajo v 15. izdaji naslov: *Gustav Meyers »Vollständige Katechesen« für die beiden unteren Schuljahre der Grundschule bearbeitet von Thad. Hoch, Subregens am Priesterseminar zu Rottenburg a. N. 15. Auflage* — smo bili nanje opozorili. Hkrati smo poudarili, v koliko so se nove kateheze prilagodile novim zahtevam in novemu napredku na polju katehizacije. Pri rokah imamo sedaj drugo knjigo *Zweiter [Schluss] Teil, Freiburg, i. Br. 1927, Herder, 4.50 M.* Vseh katehez v tem zvezku je 40, in sicer o Odrešeniku, o sv. maši, o sv. zakramentih. Prednost prenovljene izdaje je zlasti v tem, da se — kolikor je možno pri verstvenem pouku — vpošteva delovni princip ter nazorno podajanje, kakor tudi cerkveno leto in liturgija. Kdor je prijatelj Mey-a in ne mara zaostajati za napredkom v katehezi, naj si oskrbi to novo izdajo. A. Č.

Josip Grdina, Štiri leta v ruskem ujetništvu. V dodatku: Kratek pregled zgodovine ruskega naroda. Ljubljana 1925. V komisij-ski zalogi Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Cena broš. izvoda 80 Din. — Svetovna vojna je nešteto naših mož in fantov razkropila križem sveta. Mnogo jih je našlo junško smrt, dvesta se jih je kljub bojnim grozotam, mukam in trpljenju ujetniškega življenja vrnilo čez leta zopet v domače kraje. Zgovorno so ti opisovali, ako si prišel z njimi v dotiko, kaj so hudega in dobrega užili v teh letih groze in smrti. Da bi pa vse to kdo napisal v trajen spomin, na

to se nikdo spomnil ni. Mlad in priprost naš rojak iz ameriškega Clevelanda je moral pokloniti našemu knjižnemu trgu zbirko svojih doživljajev iz svetovne vojne. Zbral jih je v debelo knjigo, ki nam v njej mično in z besedo, ki nam sega do srca, opisuje vso dolgo, bolj trnjevo ko solnčno pot štirih let ruskega ujetništva in neutešljivega koprnjenja po mili domovini. Ne zdi se ti, da samo čitaš, nego da doživljaš sam, kar je doživel naš prijatelj-pisatelj. Vojaku bodo tu oživieli njegovi lastni ujetniški spomini, drug čitatelj pa morda nenadoma zagleda svojega prijatelja, sreča moža, brata, sina ali ozre dobrega svojega znanca. Od krvavih galiskih poljan nas vodi pisatelj preko širnih ruskih stepnih planjav v mesta in vasi, koder je živel sam in kjer je srečal marsikatega slovenskega tovariša iz vseh mogočih krajev slovenske zemlje. Z živo besedo nam opisuje šege in običaje ruskega mužika pri njegovem delu na polju in doma, ogleda si ga pri njegovem razveseljevanju, petju, godbi, svatbi in plesu, kakor tudi pri njegovih verskih pobožnostih. Z njim preživimo tudi rusko revolucijo, spoznamo vse grozote divje bratomorne vojne in bolševiškega razdejanja, razumeli bomo, kako je po vsem tem moralo priti do strašnega pomanjkanja živil in do katastrofalne lakote leta 1921. To je le nekaj drobcev iz bogate in poučne vsebine te knjige, ki je postala mnogo zahtevano čtivo naše šolske mladeži, ki ji primerne potopisnega, napeto pripovedovanega berila v slovenskem jeziku tako silno primanjkuje. Knjigo izpopolnjuje na koncu kratek pregled ruske zgodovine in jo krasi razen tega mnogo lepih slik ruskih krajev, ljudi in življenja. Knjiga ima velik obseg, 611 strani. Izobraženec se bo čudil delu avtorja s samo osnovnošolsko izobrazbo. Ob praznovanju desetletnice ruske revolucije so vsi listi krog 7. novembra t. l. pisali o razmerah v Rusiji, zato bi knjiga ne smela manjkati v društvenih knjižnicah in na policah bivših naših ruskih ujetnikov.

Josip Mazi, Geometrija za I., II. in III. razred srednjih šol. Ljubljana 1927. Tretja izdaja. Založila Jugoslovanska knjigarna. Str. 172, slik 247. Cena vezani knjigi 32 Din. O tej itak na vseh šolah vpeljeni prvovrstni knjigi ravnatelja ljubljanske realke Mazija, bi ne pisali nobene besede, ker je itak vsaka hvala odveč in nepotrebna, ako bi ne morali pibiti dejstvo, da je to po dolgem času prva slovenska šolska knjiga, ki se za mali denar lahko kosa tudi kar se tiče zunanje opreme s šolskimi knjigami velikomilijonskih narodov. Papir je prvovrsten, tisk jase, črke nove, slike precizne in bogate, vrste tiska že za oko podčrtajo pred manj važnim. Skratka elegantno opremljena knjiga, ki že radi svoje zunanosti zbudi v di-jaku ljubezen do predmeta. Doslej pri šolskih knjigah nismo pazili na zunanost, Jugoslovanska knjigarna je storila važen ko-

rak naprej in to veselo dejstvo moramo pribiti kot vzgled, ki zasluži vsestransko posnemanje.

Misijski koledar za l. 1928. IX letnik. Tiskala Jugoslovanska tiskarna. 108 strani. Cena 8 Din. Ta koledar je izšel letos v prav lepi in prikupljivi obliki. Z dodanimi misijskimi slikami iz tujih krajev je opisana Indija, prestavljene nekatere staroindijske bajke, indijska žena, zamorski dečki in deklice na Slovenskem. Posebna poročila so

tudi iz Kitajske, Mongolije in drugod. Misijski koledar je zelo razširjen, lanski je izšel v 25.000 izvodih in hitro pošel. Tak uspeh bo imel tudi ta letnik.

Slovenske narodne pesmi za moški in mešani zbor. Zbral in uredil Marko Bajuk. V. zvezek. Natisnila Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani 1927. Zvezek obsega 21 pesmi za moški in 7 za mešani zbor. Pesmi so lahke in primerne za razširjenje narodnega petja.

Zapiski

Ob slovesu Frančiške Zemmetove.

Pred poltretjim letom se je naš list »Slov. Učitelj« 1925, št. 1, spomnil v oddelku »Stanovska kronika« naše tovarišice, meščanskošolske ravnateljice Fr. Zemmetove, ki je takrat po 45 letnem službovanju šla v res zasluženi pokoj.

Nihče ni takrat mislil, da ji bomo prav na tem mestu tako kmalu pisali posmrtnico. Na skromno odmerjenem prostoru pač ni mogoče podati docela popolne slike te

blage, vestne, visoko izobražene, a tako skromne slovenske učiteljice. Globoko v srce nam sije nejna podoba, saj je bila nam vsem vzor v pre mnogih ozirih. Pokojna ravnateljica je čutila, da je od Boga poklicana v učiteljski stan, zato je pa bila tudi srečna v njem. Prenašala je junaško številne neprilike in težave, kajti zajemala je novo gonilno silo v vzvišenem geslu: »Vse na čast božjo in za časni in večni blagor slovenske mladine.«

Kot očiteljica je delovala v Višnji gori, na Uncu in na Rakeku, od l. 1891., torej celih 33 let pa v Ljubljani. Leta 1894. je napravila izposoblenostni izpit za meščanske šole iz predmetov II. skupine. Poučevala je dolgo vrsto let predmete te skupine na I. dekl. osemrazrednici v Ljubljani, kjer je bil uveden v višjih razredih strokovni pouk.

Do ustanovitve I. javne dekl. meščanske šole v Ljubljani je prišlo šele po prevratu, namreč dne 21. avg. 1919. Z izrednim veseljem je pozdravila blaga po-

kojnica ta napredek na polju šolstva v naši mladi državi. Bila je prva ravnateljica na novem zavodu. Koliko truda in naporov jo je stalo urejevanje nove šole, more umeti le strokovnjak, ki se mu je bilo boriti z istimi začetnimi težkočami. Toda blagopokojno gospo ravnateljico je dičila obučevanja vredna pridnost in vestnost. Po sedem do osem ur je prebila dnevno v svoji skromni pisarni, čestokrat tudi velik del počitnic. Vztrajno je vzdržala 45 let v službi, pa imela samo sedem mesecev dopusta vsled bolezni. Vneto si je prizadevala, da povzdigne ugled svojega zavoda in neumorno delala za napredek v vzgoji in znanju učenk. Z nepristranostjo in pravičnostjo kakor tudi z blagohotnostjo čutečega srca je trajno vzdrževala kolegijalnost in harmonijo med učiteljstvom in to na zavodu, ki je štel do 17 učnih oseb. Učiteljstvo se je srečno čutilo pod njenim materinskim vodstvom. Težko je bilo slovo, ko je stopila v pokoj. Medsebojni stik pa tudi še potem ni prenehal. — Poudariti pa je treba tudi njeno izredno stanovsko zavednost in solidarnost. Ni zgrešila ne nobene razstave, ne šolske prireditve, ne predstave; pa tudi pogrebov umrlih stanovskih tovarišic in tovarišev se je redno udeleževala. Krasila jo je pa osobito globoka pobožnost in zaupanje v Boga. Občudovanja je bila vredna njena zvestoba do Cerkve in njenih predstavnikov ter njena ljubezen do bližnjega, skrita njena radodarnost do siromakov, znana pa njena skromnost, ponižnost in brezmejna postrežljivost.

Ni je več med nami. Ne moremo več v njeni družbi iskati sveta in pomoči; pa tudi pri vseh naših shodih in sestankih, kamor je tako rada in tako zvesto prihajala, jo bomo z žalostjo pogrešali.

Po hudem, skoro štirimesečnem trpljenju jo je poklical v soboto, dne 24. septembra — na Slomškov smrtni dan — k sebi po plačilo božji Ljubitelj otrok, ki ji je bil Vzornik vse dni njenega življenja. Prepričani pa smo, da bo njen vzgled še dolgo svetil med nami, pa tudi njene priprošnje za krščansko šolstvo smo si gotovi.

Blag ji spomin!

A. O.

9. Mrak.

Mirno,
zelo ljubko.

France Bevk.
(Žirovskim malčkom).

Anton Jobst.

1. gl.

2. gl.

klavir
ali
harm.

A - li ste vi - de - li, kakšen je mrak?

Ra - he ne - vid - ne, triz je ko - rak,

S solnce čr - no, solnce zagrne, z rožko ko -

široko zadrž. kob začetka

rid - no zvezde vu - tr - ne. Se - strica noč - ka

ho - di za njim... Sreč - no, za

zadržano

p počasi, pojemaj oče.
ppp
 span-ček, spanje že - - lim!

10. Srce-oltar.

J. Medved.

Martin Železnik.

Slovesno.

mf *f*
 Tvo-ja duša ljubo de-te, bo-di kakor lep oltar!
 Vosče-nice v belem krogu na oltarju plame-né
 A ljubezen do O-če-ta, hi prediva vrh ne-bá,

p *f*
 Nanj polagaj misli sve-te, grešnih misli pa ni tr-dar!
 ze-lje, drigajo-če k Do-gu, v prsih tvojih naj go-ré!
 ta nad vse ti bodi sve-ta, bo-di večna luč sr-ca!

kakor v tej legendi: »Z nepopisno strastjo so planili na otroke in jih zgrabili. Nekateri so zavihтели nad svojimi glavami in jih zalučali med svetilkami in venci čez galerijsko balustrado nizdol, kjer so obležali raztreščeni na marmornih ploščah. — Telesca so plaval v ozračju in žene so bile od groze okamenele. Z enim samim strašnim krikom so se zagnale na morivce — so popadale pred vojščake na tla in objemale z golimi rokami ostre meče... Nekateri so se vrgle na vojščake, jih grabile za goltance — da bi se tako maščevale radi svojih malčkov...« In potem je legenda »B e g v E g i p e t«, o palmi, »ki je gledala preko puščave in je nekega dne zagledala nekaj, o čemer je od začudenja zmajevala sem ter tja z mogočnim vrhom na vitkem deblu« — gledajoč begunce — sveto Družino. In Jezušček »je pristopil k palmi, jo z ročico pobožal in dejal z ljubkim otroškim glasom: 'Palma, pripogni se! Palma, skloni se!' Deblo je drgetalo in drhtelo. Palma je spoznala, da je mali močnejši. In njeno visoko deblo se je priklonilo pred njim, kakor se priklanjam o knezom.« In »V N a z a r e t u«, zgodba o Jezusu, »ko je bil šele pet let star« in o Judežu, »ki je bil grd in je imel rdeče lase«, in sta oba delala kukavice iz gline. Legenda »V t e m p l j u« opisuje dvanajstletnega Jezuščka, ki »je imel mehke, kodraste, dolge lase in njegove oči so se blestele kakor zvezde«. — Krasno je opisan jeruzalemski tempelj, in kako se je Marija razjokala, ko je spoznala: »Sin moj, jokam se, ker si vendar izgubljen zame. Nikoli več ne boš mogel biti moj.« V »P o t n e m p r t u s v. V e r o n i k e« je pa govor o stari Tiberijevi prijateljici Faustini, ki je videla trpečega Kristusa: »Obsojenec se je opotekal pod križem. — Po blelih licih so bile otekline od udarcev in iz njegovega od trnjeve krone ranjenega čela so polzele krvave kaplje navzdol. — Oči so strmele polne solza in so bile skoraj ugasle od muke. 'O, kaj so ti storili, ti ubogi človek?' Skoraj bi ji bilo počilo srce od sočutja. — In kakor mati najprej obriše solze svojemu otroku, tako je ona položila svoj robec iz hladnega, najboljšega platna na njegov obraz, da bi mu obrisala solze in kri. — Neusmiljeno so ga odvedli dalje. 'Ne, ne! Ne vzemite ga! On ne sme umreti! Saj ni mogoče, da mora umreti!' Občutila je, kakor bi ji kdo ugrabil njenega lastnega otroka...« Slike vsega križevega pota nam zaživijo pred očmi. Prav tako v »T a š č i c i«, nežni sliki ptičke, ki pomaga Kristusu na križu in si z Njegovo krvjo pobarva perjice. »N a š Z v e l i č a r i n s v e t i P e t e r« nam tako živo poda apostola, kakor bi brali v eni sami legendi vse druge legende o njem. — »P l a m e n l u č i« pa ti razodene ljubezen viteza Raniera do svetega ognja v Jeruzalemu, katerega ponese vitez po silnih težavah daljnega pota iz Jeruzalema prav do Florence, svojega rojstnega mesta. Pa kaj bi naštevati še dalje izredno fine priče »Kristusovih legend«! Z veseljem jih pozdravljamo, saj imajo tudi to vrlino, da jih z istim užitkom bere odrasel in nedorasel človek in jih celo malčki z zanimanjem poslušajo. Takih knjig je pa malo pri nas. Prepričani smo, da bodo »Kristusove legende« last vseh naših družin in šolskih in društvenih knjižnic. Za ude stane ta 206 strani obsegajoča knjiga broš. 21 Din, vezana 28 Din; za neude pa broš. 28 Din in vezana 37-50 Din. Ime prevajateljice — pisateljice Marije Kmetove — je porok, da je slovenski prevod te knjige točen in lep.

Narodna enciklopedija SHS, zvezki 22, 23 in 24. To delo se bliža svojemu zaključku, ker je že pri črki R. V teh zvezkih so med mnogimi drugimi doneski sledeči večji sestavki po abecednem redu uvrščeni: Petrovič Peter II. Njegoš, Piro, Podravina, Pohlín Marko, Pokučtyo (pohišna oprava) 13 strani, Policija, Političke stranke u Crnoj gori 14 strani, Poljica, Populacija SHS, Porezi i porezni sistem, Pozorište, Pravna historija, Pravopis srpskohrvatski 9 strani, Prehistorija, Prešeren France dr., Pripovijetke narodne, Prizren, Protestanske crkve, Prvenstvo muških u srpskom nasljednom pravu, Rab, Rački Franjo dr., Radikalna stranka. Radiotelegrafija, Radnički sindikati. — Narodna enciklopedija izhaja mesečno v zvezkih, ki stanejo pri predplačilu po 40 Din, brez poštne. Načrta se pri Bibliografskem zavodu d. d. Zagreb, Gundulićeva ul. 29.

Almanah SHS. III. svezak, 1927/28. Državni, kulturni i privredni šematizam Kraljevine SHS. 7. dio. Naša Država. Historijska hronologija i statistički pregled Kraljevine SHS. — Centralna uprava: Kruna, Skupština, Vlada i Ministarstva sa popisom svih državnih ureda. — Kultura: naučni zavodi (arhivi, biblioteke, muzeji). — Prosvjeta (škole). — Umjetnost (kazališna, glazbena i likovna). — Sudbeno ustrojstvo. Vjere. Vojska i Mornarica. — Saobraćaj (pomorstvo, riječno brodarstvo). — Narodno zdravlje (ustanove, banje). — Sokolstvo. — Sport (sve grane). — Turizam. — Socijalna politika (zaštita djece, invalida, radnika). — Društveni život. — Narodno gospodarstvo (Popis ustanova i statistički pregledi): Poljoprivreda, zadrugarstvo, agrarna reforma, šumarstvo, rudarstvo, vodene snage, finansije: (budžet, carina, porezi, novčani zavodi) industrija, trgovina, obrt in građevinarstvo). — Štampa SHS (popis listova i časopisa).

8. dio. Pregled Kraljevine SHS po oblastima, gradovima i općinama.

Cijena III. sveska Almanaha SHS (dio 7., 8. i 9.) 250 Din (poštarina 15 Din, pouzecom 21 Din). — Kompletan Almanah SHS: I., II. i III. sv. (dio 1.—9.) 550 Din sa poštarinom).

Glavno uredništvo Almanaha SHS, Zagreb VI.